

15.9.2020

VNK/15042/2020
STM081:00/2020

Sosiaali- ja terveystoimikunnalle

**SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE
HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ HE 105/2020 VP**

Hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi väliaikaisesta epidemiakorvauksesta ja toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 105/2020 vp) antamisen jälkeen on tullut ilmi, että esitystä on tarpeen täsmentää. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että seuraavien tarkistusten ja täsmennysten tekemistä sosiaali- ja terveystoimikunnassa:

Lain soveltamisesta Ahvenanmaalla

Hallituksen esityksessä ei ole säännöksiä lain soveltamisesta Ahvenanmaalla. Asiaa on selvitetty esityksen antamisen jälkeen tältä osin yhteistyössä Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja oikeusministeriön kanssa. Tilapäisestä epidemiakorvauksesta annettu laki on arvioitu valtakunnan toimivaltaan kuuluvaksi, koska se liittyy poikkeustoimenpiteiden aiheuttamiin rajoituksiin ja seurauksiin. Ahvenanmaan mukaan ehdotettua lakia pitää täsmentää Ahvenanmaan osalta myös siten, että lain 2 §:ssä säädettäisiin myös tuen saamisen edellytyksistä Ahvenanmaalla.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lain täsmentäminen on Ahvenanmaan osalta perusteltua. Asiassa on lähtökohtaisesti kysymys valtakunnan toimivaltaan kuuluvasta korvauksesta, poikkeusoloista johtuvana. Koska korvauksen edellytykset Ahvenanmaalla ovat sidoksissa maakuntalaissa säädettyihin perustoimentulotuen edellytyksiin, säännöksessä on tarpeen viitata tähän maakuntalakiin. Toimivaltainen hallintoviranomainen määräytyy valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n nojalla. Koska ehdotettavan lain mukaan Kela on toimivaltainen viranomainen epidemiakorvauksen osalta, Kela on toimivaltainen viranomainen tältä osin myös Ahvenanmaalla. Ahvenanmaan kunnille ei voida ehdottaa säädettäväksi valtakunnan hallintovaltaan kuuluvia tehtäviä. Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 4 kohdan mukaan maakunnan kuntien hallintoa koskevat asiat ovat maakunnan toimivaltaan kuuluvia.

Toimeentulotuki kuuluu valtakunnan ja Ahvenanmaan lainsäädännössä sosiaalihuoltoon. Ahvenanmaalla sosiaalihuollon asiat kuuluvat Ahvenanmaan itsenäisen toimivallan piiriin. Ahvenanmaalla toimeentulotukilain toimeenpanosta ja tuen myöntämisestä vastaa sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettu kunnan määräämä monijäseninen toimielin ja kunnat vastaavat koko toimeentulotuen myöntämisestä.

Kansaneläkelaitoksen olisi saatava käyttöönsä tiedot tukeen oikeutetuista, jotta se voisi myöntää väliaikaisen epidemiakorvauksen myös Ahvenanmaalla asuville sen saamisen edellytykset täyttävälle henkilölle ja perheille. Tietojen luovuttamisesta tarvittaisiin säännös tietojen luovuttajalle, mutta tästä ei voida säätää ehdotettavassa laissa. Näiden tietojen luovuttamista koskevat säännökset kuuluvat Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan. Ahvenanmaalla on kuntiensä toimeenpanemasta toimeentulotuesta omat säännökset, kuinka tiedot luovutetaan. Ahvenanmaan maakuntahallitus tulee säätämään maakuntalaissa Ahvenanmaan kuntien oikeudesta ja velvollisuudesta luovuttaa Kelalle kaikki väliaikaisen epidemiakorvauksen maksamiseen tarvittavat

tiedot. Jos kunnilla olisi lakiin kirjattu velvollisuus tietojen luovuttamiseen, tämä takaisi tietojen luovutuksen Kelalle ilman pyyntöä. Kelalla on sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:n 1 momentin nojalla oikeus saada nämä tarvittavat tiedot. Ehdotettavan lain 7 §:n mukaan tukeen sovelletaan, mitä säädetään tietojen saamisesta ja luovuttamisesta sairausvakuutuslain 19 luvussa. Manner-suomessa asuvien osalta Kansaneläkelaitos käyttää etuutta myöntäessään hallussaan olevia tietoja toimeentulotuesta annetun lain 6 ja 7 §:n mukaisesta perustoimeentulotukioikeudesta.

Tietojen saaminen Kelalle saattaa edellä esitetyistä syistä myöhentyä, mikä vaikuttaa asian käsittelyyn. Tarkoituksena on, että Kela myöntää tuen saatuaan tuen myöntämiseksi välttämättömät 2 §:n mukaiset tiedot Ahvenanmaalta. Lain 4 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös tuen myöntämisestä Ahvenanmaan osalta.

Lain 2 §:n täsmentäminen

Ehdotetun 2 §:n mukaan oikeus tukeen on sellaisilla henkilöillä ja perheillä, jotka ovat saaneet toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 6 ja 7 §:ssä tarkoitettua perustoimeentulotukea 1 päivän maaliskuuta ja 31 päivän heinäkuuta 2020 välisenä aikana nämä päivät mukaan lukien sekä tuen maksukuukautta edeltävän kuukauden aikana. Lainkohdan yksityiskohtaisten perustelujen mukaan oikeus tukeen ratkaistaisiin perustoimeentulotuen saamisen perustelleella. Tukeen olisi oikeus, jos on saanut perustoimeentulotukea 1.3.–31.7.2020 välisenä aikana. Lisäksi tuen saaminen edellyttäisi, että perustoimeentulotukea on saanut tuen maksamista edeltävän kuukauden aikana.

Eduskunnan oikeusasiamies on hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossaan todennut, että jossain määrin saattaa olla epäselvää mitä tarkoitetaan 2 §:n mukaisella ilmauksella ”maksukuukausi”. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ilmauksella tarkoitetaan sitä kuukautta, siis tuen määräytymisjaksoa, jonka perusteella tukea maksetaan. Joissain tapauksissa myönteisen toimeentulotukipäätöksen täytäntöönpano voi siirtyä seuraavalle kuukaudelle. Ilmauksella ei ilmeisesti ole kuitenkaan tarkoitettu sitä maksuhetkeä, jolloin toimeentulotuen määräytymisjaksoa koskeva myönteinen päätös tosiasiallisesti toimeenpannaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että eduskunnan oikeusasiamiehen havainto on aiheellinen. Sosiaali- ja terveysministeriö esittääkin, että pykälää täsmennettäisiin siten, että oikeus tukeen olisi sellaisilla henkilöillä ja perheillä, joilla on ollut oikeus toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 6 ja 7 §:n tarkoitettuun perustoimeentulotukeen 1 päivän maaliskuuta ja 31 päivän heinäkuuta 2020 välisenä aikana nämä päivät mukaan lukien sekä tuen maksukuukautta edeltävän kuukauden aikana. Oikeudella tarkoitettaisiin tätä pykälää sovellettaessa perustoimeentulotukea, jota on tosiasiallisesti maksettu kuten 4 §:stä ilmenee.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että lain 2 §:ään lisätään uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin tuen saamisen edellytyksistä Ahvenanmaalla ja otetaan huomioon edellisessä kappaleessa esitetty.

Hallituksen esityksen käsittely on viivästynyt ja se vaikuttaa lain voimaantuloon. Lain 2 §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi selvyyden vuoksi myös syyskuun tukioikeuden edellytyksistä. Syyskuun osalta oikeus tukeen edellyttää kuitenkin, että henkilöillä ja perheillä on ollut oikeus 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tavoin oikeus perustoimeentulotukeen 1 päivän maaliskuuta ja 31 heinäkuuta 2020 välisenä aikana sekä elokuun 2020 aikana.

Koko pykälä kuuluisi tällöin seuraavasti:

Oikeus tukeen on sellaisilla henkilöillä ja perheillä, joilla on ollut oikeus toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuun perustoimeentulotukeen 1 päivän maaliskuuta ja 31 päivän heinäkuuta 2020 välisenä aikana nämä päivät mukaan lukien sekä tuen maksukuukautta edeltävän kuukauden aikana.

Oikeus tukeen Ahvenanmaalla on sellaisilla henkilöillä ja perheillä, joilla on ollut oikeus toimeentulotuesta annetun lain 6 ja 7 §:ssä, jota sovelletaan toimeentulotuesta annetun lain

soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetun maakuntalain (Ålands författningssamling 1998:66) nojalla, tarkoitettuun perustoimeentulotukeen 1 päivän maaliskuuta ja 31 päivän heinäkuuta 2020 välisenä aikana nämä päivät mukaan lukien sekä tuen maksukuukautta edeltävän kuukauden aikana.

Syyskuun tukioikeuden osalta oikeus tukeen edellyttää kuitenkin, että henkilöillä ja perheillä on ollut oikeus 1 tai 2 momentissa tarkoitetun tavoin oikeus perustoimeentulotukeen 1 päivän maaliskuuta ja 31 heinäkuuta 2020 välisenä aikana sekä elokuun 2020 aikana.

Lain 4 §:n täsmentäminen

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että lain 4 §:n 1 momentissa täsmennetään, että Kansaneläkelaitos tutkii oikeuden tukeen ja myöntää tuen ilman erillistä hakemusta Kansaneläkelaitoksella olevien, perustoimeentulotukea koskevien ratkaisutietojen perusteella. Kaikki manner-Suomessa asuvien tiedot ovat Kansaneläkelaitoksen tiedossa eikä tuen hakija voisi siten esittää niiltä osin mitään uutta ja tarpeellista tietoa. Tuen perusteena on perustoimeentulotukioikeus, jota asiakas on hakenut hakemuksella, joka on muodostunut asiakkaalle perustoimeentulotukihakemuksen perusteella. Menettelyllä myös varmistettaisiin se, että kaikki tukeen oikeutetut myös saisivat tuen. Tuki myönnettäisiin määräaikaaisesti kuukaudeksi kerrallaan.

Koska ahvenanmaalaisten osalta Kelalla ei ole entuudestaan tukioikeutta koskevia tietoja, tuen myöntäminen Kelassa perustuu käytännössä Ahvenanmaan toimittamiin tietoihin tukioikeuden täyttymisen sekä perheen henkilöiden lukumäärän osalta. Ahvenanmaalaisten osalta Kansaneläkelaitos myöntäisi tuen saatuaan käyttöönsä tuen myöntämiseksi välttämättömät tiedot Ahvenanmaalta. Tällaisina tietoina voidaan mainita esimerkiksi tiedot epidemiakorvaukseen oikeutetuista asiakkaista ja perheenjäsentien lukumäärästä, joiden perusteella maksaminen tapahtuu, maksuosoite, tieto maksunsaajasta esim. edunvalvojasta ja tämän maksuosoite sekä tieto myöhemmin tapahtuvista muutoksista perustoimeentulotuessa (olosuhdemuutokset, muutoksenhaun muutokset). Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että pykälään lisätään uusi 2 momentti, jossa täsmennettäisiin Ahvenanmaan osalta, että Kansaneläkelaitos myöntää tuen Ahvenanmaalla asuvien osalta saatuaan käyttöönsä tuen myöntämiseksi välttämättömät tiedot Ahvenanmaalta. Pykälä kuuluisi tällöin kokonaisuudessaan seuraavasti:

4 §

Tuen myöntäminen

Kansaneläkelaitos tutkii oikeuden tukeen ja myöntää tuen ilman erillistä hakemusta Kansaneläkelaitoksella olevien, perustoimeentulotukea koskevien *ratkaisutietojen* perusteella. Tuki myönnetään määräaikaaisesti kuukaudeksi kerrallaan.

Kansaneläkelaitos myöntää tuen Ahvenanmaalla asuvien osalta saatuaan käyttöönsä tuen myöntämiseksi välttämättömät tiedot Ahvenanmaalta.

Lain 5 §:n täsmentäminen

Ehdotuksen mukaan tämän lain mukaista tukea myönnettäisiin ensimmäisen kerran syyskuulta 2020. Asian käsittelyn ollessa vielä kesken, tuen maksaminen ei ole mahdollista syyskuussa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että syyskuun maksupäivää myöhennetään ja lain 5 §:n 1 ja 3 momenttia täsmennetään syyskuun tuen osalta. Esityksen 2 momentti koskisi sekä Manner-Suomessa, että Ahvenanmaalla asuvia henkilöitä. Ahvenanmaalaisten osalta Kela maksaisi tuen Ahvenanmaan toimittamien tilitietojen mukaiselle tilille. Käytännössä on tilanteita, joissa perustoimeentulotukioikeus saattaa selvitä vasta takautuvasti esimerkiksi takautuvan hakemuksen, olosuhdemuutoksen tai valitusasteen

antaman päätöksen perusteella. Näissä tilanteissa tuki voidaan maksaa myös myöhemmin kuin säännönmukaisena maksupäivänä. Pykälä kuuluisi kokonaisuudessaan seuraavasti:

5 §

Tuen määrä ja maksaminen

Tuen määrä on 75 euroa kuukaudelta henkilöä kohden. Tukeen oikeutettujen henkilöiden lukumääränä käytetään *tukioikeutta* edeltävän kuukauden perustoimeentulotukipäätöksen mukaista henkilömäärää. Syyskuun osalta tukeen oikeutettujen henkilöiden lukumääränä käytetään elokuun perustoimeentulotukipäätöksen mukaista henkilömäärää.

Tuki maksetaan tuen saajan tai, kun tukea maksetaan perheelle, toimeentulotukea hakeneen perheenjäsenen perustoimeentulotuen maksamista varten ilmoittamalle tilille.

Syyskuun 2020 tuki maksetaan lokakuun tuen yhteydessä. Loka-, marras- ja joulukuussa 2020 tuki maksetaan kunkin kuukauden 16. päivänä. Jos tieto tukioikeudesta ilmenee siten, ettei maksua ehditä toimeenpanna säännönmukaisena maksupäivänä, tuki maksetaan loka-joulukuun välisenä aikana viimeistään seuraavan kuukauden säännönmukaisena maksupäivänä.

Lain 7 §:n osalta

Lain 7 §:ssä säädetään menettelysäännöksistä ja muutoksenhausta. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että pykälään tehdään perustoimeentulotukioikeutta koskeva täsmennys, jolloin pykälä kuuluu seuraavasti:

Tukeen sovelletaan, mitä säädetään oikeuden tai etuuden siirtämisestä toiselle sairausvakuutuslain (1224/2004) 15 luvun 15 §:n 2 momentissa sekä etuuden takaisinperinnästä mainitun luvun 18 §:ssä ja takaisinperintäsaatavan vanhentumisesta 19 §:ssä. Tukeen sovelletaan myös, mitä säädetään muutoksenhausta, itseoikaisusta ja päätöksen poistamisesta sairausvakuutuslain 17 luvussa sekä asiakkaan oikeudesta saada tietoja, tietojen saamisesta ja luovuttamisesta mainitun lain 19 luvussa. Kansaneläkelaitos käyttää etuutta myöntäessään hallussaan olevia tietoja toimeentulotuesta annetun lain 6 § ja 7 §:n mukaan *määräytyvästä perustoimeentulotukioikeudesta*. Tämän lain mukaista tukea ei saa ulosmitata.

Lain 8 §:n täsmentäminen

Ehdotuksen 8 §:n 2 momentin mukaan valtio maksaa ennakot kunkin kuukauden ensimmäisenä arkipäivänä Kansaneläkelaitoksen arvioimien etuuskulujen mukaan. Asian käsittelyn viivästymisen vuoksi valtion ennakon maksua on tarpeen täsmentää lokakuun ennakon maksamisen osalta myöhemmäksi siten, että lokakuun valtion ennakko maksetaan ennen etuuden maksupäivää, jolloin 8 §:n 2 momentti kuuluisi seuraavasti:

Valtio maksaa ennakot kunkin kuukauden ensimmäisenä arkipäivänä Kansaneläkelaitoksen arvioimien etuuskulujen mukaan *kuitenkin siten, että lokakuun valtion ennakko maksetaan ennen etuuden maksupäivää*. Toteutuneiden etuuskulujen ja suoritettujen ennakoiden erotus otetaan huomioon maksukuukautta seuraavan kolmannen kuukauden valtion ennakoiden suorituksen yhteydessä.

Maksuajankohdan myöhentäminen ja voimaantulo

Ehdotuksen mukaan laki epidemiakorvauksesta tulee voimaan 1.8.2020 ja on voimassa 31.12.2020 saakka. Asian käsittelyn viivästymisen vuoksi 9 §:ssä säädettyä voimaantuloajankohtaa on tarpeen täsmentää. Tarkoitus on myös se, ettei asiakkaalle aiheudu oikeudenmenetyksiä sen vuoksi, että oikeus perustoimeentulotukeen 2 §:ssä tarkoitetuilta osin olisi ratkaistu lain voimassaoloajan päätyttyä. Lain 9 § ehdotetaan täsmennettäväksi kuulumaan seuraavasti:

9 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2020 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2020. Tätä lakia sovelletaan jo ennen sen voimaantuloa ja sen voimassaolon päätyttyä tukeen, jota myönnetään syys-, loka-, marras- ja joulukuulta 2020.

Epidemiakorvauksen verovapaudesta säättäminen ja tulon veronalaisuus

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevästi tuen on tarkoitettu olevan verovapaa. Esityksessä ei kuitenkaan ole säädetty verovapauden perusteesta. Tuloverolain laajan tulokäsittelyn mukaisesti kaikki rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot ovat veronalaisia, ellei niitä ole erikseen säädetty verovapaaksi. Koska tämän ehdotetun uuden tuen verovapaudesta ei ole säännöstä tuloverolaissa, katsottaisiin se saajalleen veronalaiseksi tuloksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää esitystä täydennettäväksi säännöksellä verovapauden perusteesta. Tuki on mahdollista säätää verovapaaksi tueksi lisäämällä tuloverolain 92 §:ään väliaikaisesti uusi 20 kohta seuraavasti:

92 §

Verovapaat sosiaalietuudet

Veronalaista tuloa eivät ole:

....

20) väliaikaisesta epidemiakorvauksesta annetussa laissa (/) tarkoitettu tuki

.....

Verovapauden arvioidaan vähentävän verotuloja seuraavasti verrattuna siihen, että tuki olisi saajalleen veronalaista tuloa.

Verovapaa epidemiakorvaus - verotuottovaikutus, M€/v. 2020

Valtio -1,0

Kunnat -5,0

Seurakunnat -0,0

Kansaneläkelaitos -1,0

Yhteensä -7,0

Tuloverolain muutos olisi voimassa 31.12.2021 asti ja sitä sovellettaisiin vuosien 2020 ja 2021 verotuksessa.

Hallitusohjelman mukaan kuntatalouteen vaikuttavat veroperustemuutokset kompensoidaan nettomääräisesti. Nyt käsillä olevassa esityksessä on kyse uuden verovapaan tuen säätämisestä, jolloin muutoksilla ei kokonaisuutena ole nykytilaan verrattuna vaikutusta kuntatalouteen.

Tuloverolain väliaikaista muutosta on valmisteltu yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa.

Helsingissä syyskuun 15 päivänä 2020

Aino-Kaisa Pekonen
sosiaali- ja terveysministeri

Kirsi Päivänsalo
Neuvotteleva virkamies